

AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU
(IV) 27-28 Haziran, Ankara

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDE YENİ SOSYAL SİGORTA KOLLARI:
BAKIM SİGORTASI VE AİLE ÖDENEKLERİ

ILO HUKUKİ BELGELERİNDE AİLE ÖDENEKLERİ (YARDIMLARI) SİGORTASI VE GELİŞİMİ

28 Haziran 2025

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

- ✓ **Sosyal güvenlik sistemlerinin kısa gelişim süreci**
- ✓ **ILO Belgelerinde Aile Ödenekleri**
 - ✓ 1952-102 Sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Standartları Sözleşmesi
 - ✓ 2012- 202 Sayılı Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararı
- ✓ **Sosyal Güvenlik Sistemleri İçinde Aile Ödenekleri Sigortasının Yeri ve Önemi**

SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİNİN GELİŞİM EVRELERİ

1. BİRİNCİ DÖNEM –SANAYİ DEVRİMİ ÖNCESİ-GELENEKSEL DÖNEM:

Bireysel tasarruflar, aile içi yardımlaşma, tanıma bilme faktörüne **akrabalık, hemşehrilik**), dini sosyal yardımlar, mesleki sosyal yardım sahibine yönelik **her türlü gelir transferi uygulaması**.

yardımlaşma (**komşuluk**, kuruluşları vb ihtiyaç

2. İKİNCİ DÖNEM: SOSYAL SİGORTA ÇAĞI (İŞÇİ SİGORTALARI ÇAĞI)

Risk Temelli Birinci Nesil Standartlar

Almanya’da 1883 yılında kurulan Hastalık sigortası ile başlayan; 19’uncu yüzyılın ilk çeyreği içinde hemen hemen bütün sanayileşmiş ülkelerde işçilerin sosyal güvenlik ihtiyacını karşılama amaçlı **SOSYAL SİGORTA TEMELLİ** sistemler

Zorunlu katılım, birlikte finansman, risk temelli koruma, hak temelli, devletin idari ve mali gözetimi

3. ÜÇÜNCÜ DÖNEM: SOSYAL GÜVENLİK ÇAĞI:

İkinci Nesil Standartlar

İkinci Dünya Savaşı Dönemi ve sonrasında İkinci Nesil Sosyal Güvenlik Standartlarının alt yapısını oluşturan gelişmeler (**Savaş sonrası yeni bir dönem arayışı**)

- ✓ 1941- Atlantik Şartı
- ✓ 1942- Beveridge Raporu
- ✓ 1944- ILO-Filadelfiya Bildirgesi
- ✓ 1948- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- ✓ 1952-102 Sayılı ILO Sözleşmesi

(**C102:Sosyal Güvenlikte Çığır Açan-Amiral Gemisi Sözleşme**)

SOSYAL GÜVENLİK HAKKI: SOYUTTAN SOMUTA GEÇİŞ

- ABD (1935) ve Yeni Zelanda (1938) Sosyal Güvenlik Kanunları
- TÜRKİYE-1961 Anayasası ve 506 sayılı Kanun:Sosyal Sigortadan-Sosyal Güvenliğe geçiş

102 Sayılı Sözleşme ve SOSYAL GÜVENLİK ÇAĞI (İşçiden Çalışana-Kişiden-aileye)

- 1) 102 sayılı Sözleşme çalışanlar için Risk Temelli Sosyal Sigortaları bir sistem ve bütünlük anlayışı içinde birleştirmiştir.
- 2) Uluslararası Sosyal Güvenlik Hukukunun temel belgesi olmuş, sosyal güvenlik ayrı bir hukuk alanı haline getirilmesini sağlamıştır.
- 3) Sosyal güvenlik hakkını, işçiden bütün çalışanlara, çalışan kişiden ailesine genişletmiştir.
- 4) Sosyal güvenlik hakkı ile ilgili ILO'nun vazgeçilmez sınırlarını ve bu sınırlarla ilgili asgari standartları belirlemiştir.

- 5) Sözleşmeyi onaylayan ülkelere belirli ve tek ayaklı bir sosyal güvenlik modeli önermemiştir.
- 6) Sosyal güvenliğin asgari standartlarından vazgeçmeden her ülkeye kendi ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapı farklarını dikkate alan sistemler kurma esnekliği tanımıştır.
- 7) Gelişmiş ülkeler için İLERİ, ilk defa sosyal güvenlik sistemi kurmak isteyen ülkeler için **ASGARİ** standartlar belirlemiştir.
- 8) Asgari standartlar ILO'nun sonraki dönem Sözleşme ve Tavsiye Kararları için temel oluşturmuş, İLERİ STANDARTLAR için tematik sözleşme ve belgelere kaynaklık etmiştir.
- 9) Ülkeler için sosyal güvenlik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde **ÖLÇÜLEBİLİR, KARŞILAŞTIRILABİLİR** göstergeler sunmuş, gelişmeleri gözleme ve **ETKİNLİK DEĞERLENDİRMELERİ** yapma imkanı vermiştir.
- 10) Sosyal Güvenlik Hakkını **SOMUTLAŞTIRAN/Ete-kemiğe büründüren Sözleşme**

SOSYAL GÜVENLİKTE ÜÇÜNCÜ NESİL STANDARTLAR

- ✓ 102 Sayılı Sözleşmedeki Sosyal Güvenlikle ilgili **ASGARİ STANDARTLARI** geliştiren-yükselten standartlardır.
- ✓ Birinci nesil standartların revize edilmesi ile yeni ve daha ileri standartlar geliştirilmesini sağlamıştır.
- ✓ **KAPSAM GENİŞLEMESİ:** Yatay, dikey ve seviye olarak kapsam.

- ✓ Toplumu oluşturan:

1) **HERKESİ (yatay),**

2) **HER TEHLİKEYE (dikey)** karşı

koruma kapsamına almak, yaşadıkları toplum içinde

3) **İNSAN HAYSİYETİNE YARAŞIR (seviye)**

onları başkasına/namerde muhtaç etmeyecek) bir koruma garantisi sağlama amacı.

Diğer ILO belgelerinin sosyal güvenlik konuları

- ✓ Yabancılarla yönelik sosyal güvenlik haklarının düzenlenmesi
- ✓ Vatandaş olanlarla olmayanlar arasındaki farklılıkların kaldırılması ve eşit muamele yapılması
- ✓ İkamete bağlı sosyal güvenlik haklarının korunması,

SOSYAL GÜVENLİKTE ÜÇÜNCÜ NESİL STANDARTLARLA İLGİLİ BELGELER

1964 yılından itibaren 102 Sayılı Sözleşme ile belirlenen Standartları yükselten-geliştiren standartlarla ilgili sözleşmeler

1. **İş Kazaları Yardımları Sözleşmesi**, 1964 (No. 121) ve **İş Kazaları Yardımları Tavsiyesi**, 1964 (No. 121), iş kazaları ve meslek hastalıklarının neden olduğu dört olasılığın hepsini ele alır.
2. **Maluliyet, Yaşlılık ve Ölüm Yardımları Sözleşmesi**, 1967 (No. 128) ve **Maluliyet, Yaşlılık ve Hayatta Kalanların Yardımları Tavsiyesi**, 1967 (No. 131), Bu, birçok ülkede bu üç sosyal güvenlik kolunun tek bir ulusal emeklilik sistemi tarafından yönetilmesi uygulamasıyla uyumludur.
3. **Tıbbi Bakım ve Hastalık Yardımları Sözleşmesi**, 1969 (No. 130) ve **Tıbbi Bakım ve Hastalık Yardımları Tavsiyesi**, 1983 (No. 134), kapsamlı sağlık sigortası sistemleri kurma eğilimini yansıtır.
4. **İstihdam Teşviki ve İşsizliğe Karşı Koruma Sözleşmesi**, 1988 (No. 168)¹⁰ ve **İstihdam Teşviki ve İşsizliğe Karşı Koruma Tavsiyesi**, 1988 (No. 176),
5. Sosyal korumaya yönelik daha bütünleşik ve esnek bir yaklaşımın başka bir örneği olan **Annelik Koruma Sözleşmesi**, 2000 (No. 183)¹¹
6. **Annelik Koruma Tavsiyesi**, 2000 (No. 191).
7. **Eşit Muamele Sözleşmesi** (1962-118)
8. **Sosyal Güvenlik Haklarının Korunması Sözleşmesi** (1982-157) ve **Tavsiye Kararı** (1983-167).

SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİNDE TEMEL VARSAYIM VE BEKLENTİ HATASI

ILO'nun sosyal güvenlikle ilgili standart belirleme ve teknik iş birliği faaliyetlerinin çoğunda, gelişmekte olan ülkelerde de iş gücünün zaman içinde kayıtlı sektörde istihdam olacakları ve sosyal güvenliğin kapsamının doğal olarak-kendiliğinden-sonuç olarak genişleyeceği varsayılmıştı.

Sanayileşmiş ülkelerin geçmiş ekonomik ve sosyal kalkınma modellerinin diğer bölgelerde de kendini tekrarlayacağı varsayımı.

Ancak, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki deneyimler (ve hatta bazı sanayileşmiş ülke tecrübeleri) bu beklentinin gerçekleşmediğini, **kayıtlı istihdam artışı durağanlaşır** ve hatta gerilerken kayıtdışı istihdamın (Kadınlar, geçici çalışanlar, evden çalışanlar ve diğer esnek çalışma şekilleri, kendi adına bağımsız çalışanlar için) arttığı görülmüştür.

Günümüz sosyal güvenlik sistemleri için **küresel sorun:**

Gelişmekte olan ülkeler ve hatta gelişmiş ülkelerde **kayıtdışı istihdamın artışı**

İNSANA YAKIŞIR İŞ VE SOSYAL GÜVENLİĞİN HERKESE YAYGINLAŞMASI

TEMEL HAKTAN İMTİYAZLI HAKKA DÖNÜŞEN SOSYAL GÜVENLİK HAKKI VE ILO'NUN POLİTİKALAR GELİŞTİRME EYLEM DÖNEMİ

1999-İnsana Yakışır İş Stratejisi: Dört sütunlu stratejinin bir ayağı da sosyal güvenlik olmuştur. **İnsana yakışır iş**; İnsanlara yeterli ve **üretken istihdam** imkanlarının sunulması, çalışma hayatı ile ilgili **temel hakların korunması**, **sosyal güvenlik hakkına** sahip olmalarını ve bunların üçlü **sosyal diyalogla** gerçekleştirilmesini amaçlar.

2001- Sosyal Güvenlikte Yeni Bir Konsensus Arayışı: Sosyal güvenlik ekonomik gelişmenin sürekliliği ve istikrarı, sosyal adaleti sağlayan, demokratik rejimleri ve politik istikrarın korunması, kültürel gelişmenin olmazsa olmasıdır. **Küreselleşme ve diğer uluslararası kuruluşlarla İŞBİRLİĞİ arayışları**

2003- Herkes İçin Küresel Sosyal Güvenlik Kampanyası: Sosyal güvenliğin sınırlı bir kesim için **«imtiyazlı bir hak»** olmaktan çıkarılması ve herkesin faydalandığı **temel insan hakkı** olarak gerçekleştirilmesi.

2008- Adil Bir Küreselleşme İçin Sosyal Adalet Bildirgesi: İnsana yakışır iş kapsamında dört stratejik hedefin gerçekleştirilmesine yönelik uluslararası faaliyetlerin gerçekleştirilmesi.

Küreselleşme ve ILO: Diğer uluslararası kuruluşlarla **(Dünya Bankası-IMF-OECD)** Küreselleşmenin olumsuz sonuçlarını giderecek işbirliğine dayalı bir politika takip edilmesi.

DÖRDÜNCÜ DÖNEM: **SOSYAL KORUMA ÇAĞI** **SOSYAL GÜVENLİKTEN SOSYAL KORUMAYA**

2012-202 Sayılı SOSYAL KORUMA TABANLARI TAVSİYE KARARI

Sosyal güvenlik (koruma) ihtiyacı olan herkese temel bir gelir ve erişilebilir-temel sağlık güvencesi sağlama ihtiyacını karşılamak amacıyla ILO'nun 101'inci oturumunda (2012), 202 sayılı Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararı ile sonuçlanmıştır.

Yalnızca bir çekimser oyla bütün üye ülkeler tarafından kabul edilen 202 sayılı Tavsiye Kararı; ILO'nun sosyal güvenliğin genişletilmesine yönelik yeni bir aşamadır. İki temel boyutu vardır:

- 1) **Herkese asgari sosyal güvenlik (koruma) garantisi (yatay boyut).**
- 2) **Sosyal güvenlik garantisinin seviyesini yükseltmek (dikey boyut)**

202 sayılı Tavsiye Kararının hedefleri 102 sayılı Sözleşme ve bu Sözleşme ile sonraki yıllarda bu standartları geliştiren diğer sözleşmelerin hedefleri ile uyumludur.

SOSYAL KORUMA ÇAĞI

202 Sayılı Tavsiye kararı: Evrensel, kapsamlı, sürdürülebilir ve yeterli sosyal koruma sistemlerinin geliştirilmesi için temel ilkeleri ve çerçeve belirlemektedir. ILO'nun sosyal koruma ile ilgili gelecek dönem çalışmalarının yol haritasını oluşturmaktadır.

ASGARİ STANDARTLARDAN-SOSYAL KORUMA TABANLARINA

202 sayılı Tavsiye Kararında SOSYAL KORUMA TABANLARI

- ✓ Çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri için temel sağlık hizmetlerine erişim.
- ✓ **Çocuklar (ve Kadınlar) için temel gelir garantisi**
- ✓ Aktif çalışanlar için temel gelir garantisi
- ✓ Yaşlılar için temel gelir garantisi

Sosyal Koruma Seviyesi «ILO 102»

Yüksek

Tamamlayıcı Sosyal Güvenlik - Gönüllü

Tamamlayıcı Sosyal Güvenlik Zorunlu (Genel /işyeri)

Orta

Primsiz Rejimler Kamu Sosyal Güvenlik

Yoksullar ve aileleri

- Sosyal Yardımlar

- Sosyal Hizmetler

- Asgari Gelir

- Sağlık

Primli Rejimler (Sosyal Sigortalar)

Çalışanlar ve aileleri

- İKMH - Malullük - İşsizlik

- Hastalık - Yaşlılık - Sağlık

- Analık - Ölüm - Asgari gelir

Sağlık ve gelir garantisi

Temel İnsan Hakkı Olarak Bütün Topluma Sosyal Koruma

Düşük

100

0

Kişi Olarak Kapsam

24.06.2025

SOSYAL GÜVENLİK KORUMA TABANLARI YAKLAŞIMI (ILO-2012)

Sosyal Güvenlik Merdiveni

% 100 (tam)
kapsam

Orta

Yeni Sosyal Koruma Sistemini ANLAMAK

Hayat boyu sosyal güvenlik

Yeni Sosyal Koruma Sistemini ANLAMAK

Evrensel Sosyal Koruma Sistemi

Engellilik
ve
Yetim
Yardımları
da dahil
olmak
üzere
Çocuk Ve
Aile
Yardımları

Ebeveyn Yardımları
Hastalık Yardımları
İş Kazası Koruması
Maluliyet Yardımları
İşsizlik Koruması
Ölüm Yardımları

Yaşlılık,
Ölüm
ve
Maluliyet
Aylıkları

Genel Sosyal Yardım (Asgari Gelir Desteği)

Sosyal Sağlık Şigortası

Sosyal Koruma Tabanı

Sosyal Koruma Tabanı

ILO'nun Sosyal Güvenlikle ilgili uluslararası gelişmeleri karşılaştırmalı olarak değerlendirdiği, yeni sosyal güvenlik yaklaşımlarını kamuoyu ile paylaştığı yeni belge:

Dünya Sosyal Güvenlik (Koruma) Raporları

- **21. Yüzyıla Doğru Sosyal Güvenlik-1984: Özelleştirmeye karşı sosyal güvenliği savunma**
- **Sosyal Güvenlikte Yeni Bir Konsensus-2001: Herkesi SG kapsamına almak için yeni yol arayışı**
- **Dünya Sosyal Güvenlik Raporu 2010-2011: Kriz Dönemlerinde Sosyal Güvenliğin Kapsamını Geliştirmek**
- **Dünya Sosyal Koruma Raporu 2014-2015: Ekonomik Toparlanma, Kapsayıcı Kalkınma ve Sosyal Adaleti İnşa Etme:**
- **Dünya Sosyal Koruma Raporu 2017-2019: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmak İçin Evrensel Sosyal Koruma**
- **Dünya Sosyal Koruma Raporu 2020-22: Daha iyi bir gelecek arayışında yol ayrımındaki sosyal güvenlik**
- **Dünya Sosyal Koruma Raporu 2024-26: İklim Eylemi ve Adil Geçiş için Evrensel Sosyal Koruma**

İNSAN HAKKI OLARAK SOSYAL KORUMA (GÜVENLİK) HAKKI VE BM SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN 2030 GÜNDEMİ

ILO'nun insana yakışır iş ve sosyal koruma tabanları hedefleri Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi'ne yerleştirilmesi.

Hedef:1. Yoksullukla Mücadele

Hedef 1.3: «Yoksulluğu azaltmak ve önlemek üzere herkes için ulusal olarak uygun sosyal koruma sistemleri oluşturmak.

Hedef 3.8: Herkes için güvenli, etkili, kaliteli ve uygun fiyatlı sağlık hizmetlerine erişim amaçlı GSS oluşturulması.

Hedef 5.4: Cinsiyet eşitliği

Hedef 8: «Herkes için kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme, istihdam ve insana yakışır işleri yaygınlaştırmak.

Hedef 8.5. insana yakışır iş ve ekonomik büyüme

Hedef 10.4: Daha fazla eşitlik.

Kuruluşundan Bugüne Uluslararası Çalışma Teşkilatının Çalışma Hayatını Düzenleyen Belgeleri

TOPLAM: 406 Belge: 192 Sözleşme, 208 Tavsiye Kararı ve 6 Protokol

(Son 192 Sayılı ILO SÖZLEŞMESİ: -2025-113-ILC Toplantısı).

«Çalışma Ortamındaki Biyolojik Tehlikelere Maruz Kalanların Korunması Sözleşmesi»

ILO SÖZLEŞMELERİ:

- 1) Temel Sözleşmeler (11);
- 2) Yönetişim (öncelikli) Sözleşmeler (4).
- 3) Teknik sözleşmeler (177)

Güncellenen Sözleşme: 76

Yürürlükten kaldırılan sözleşme 22

Yürürlükteki sözleşme 152

Yürürlükten kaldırılan Tavsiye kararı: 68

ILO SÖZLEŞMELERİ:

Temel Sözleşmeler: ILO'nun temel misyonunu yansıtan kilit sözleşmeler

29, 87, 98, 100, 105, 111, 138, 182 Sayılı Sözleşmeler

Flagship-Amiral Gemisi-Landmark-çığır açan sözleşmeler:

Sosyal güvenlik hakkı ile ilgili düzenlemeler, Kuruluşunun ilk yıllarından itibaren ILO'nun görev alanının önemli bir parçası olmuştur.

ILO'nun, Devletlere sosyal güvenlik hakkını uygulamak için rehberlik sağlayan çeşitli standartları belirleyen **8'i güncel olan 31 Sözleşme ve 24 tavsiye kararı bulunmaktadır.**

Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi, 1952 (No.102), ILO'nun sosyal güvenliğin 9 dalı için dünya çapında kabul görmüş asgari standartları belirleyen, **TEKNİK BİR SÖZLEŞME OLMAKLA BİRLİKTE** sosyal güvenlik alanında **çığır açan/amiral gemisi sosyal güvenlik Sözleşmesidir.**

102 Sayılı Sözleşme, sosyal güvenlik sistemlerinin kurulmasında imza sayısının çok ötesinde bir etkiye sahip olmuştur.

ILO, 102 No'lu Sözleşme için 2022 yılında **küresel bir onay kampanyası** başlatmış ve 2026 yılında **70 Ülkenin** imzalaması hedeflenmiştir. 2025 yılı itibarıyla Onaylayan ülke sayısı **68 olmuştur.**

Sosyal koruma çağı için sosyal güvenlik çağının standartlarını hayata geçirmek???

Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Konferansı'nın 35/5 sayı 4 Haziran 1952 tarihli toplantısında gündeme gelmiş 28 Haziran 1952 tarihinde kabul edilmiştir.

TÜRKİYE

TBMM Kabul tarihi: 29 Temmuz 1971 / Kanun No: 1451

Resmi Gazete Tarih ve Sayı: 10 Ağustos 1971 / 13922

Bakanlar Kurulu Kararı Tarih ve Sayısı. 1 Nisan 1974/7-7964

Bakanlar kurulu Resmi Gazete Yayım tarihi ve sayısı: 15 Ekim 1974/15037

Türkiye'de yürürlüğe girdiği tarih: 29 Ocak 1975

Türkiye, Sözleşmenin 2. maddesinin (b) fıkrasında öngörülen yetkiye dayanarak:

HASTALIK ÖDENEKLERİNE ilişkin III'ncü, **İHTİYARLIK YARDIMLARINA** ilişkin V nci, **İŞ KAZALARIYLA MESLEK HASTALIKLARI YARDIMLARINA** ilişkin VI ncı, **MALULİYET YARDIMLARINA** ilişkin IX uncu ve **ÖLÜM YARDIMLARINA** ilişkin X ncu bölümlerine ait **İMZALAMIŞ**, **İŞSİZLİK YARDIMLARINA** ilişkin IV ve **AİLE YARDIMLARINA** ilişkin VII. Bölümleri imzalamamıştır.

102 sayılı Sözleşmede Aile Yardımları-Ödenekleri

102 Sayılı Sözleşmede Aile Ödenekleri ile ilgili düzenlemeler Sözleşmenin VII. Bölümünde düzenlenmiştir.

- ✓ Sözleşmede Aile Ödenekleri ile ilgili düzenlemelerde; ILO'nun **1944 tarih ve 67 numaralı «Gelir Güvenliği Tavsiye Kararı»** esas alınarak düzenlenmiştir.
- ✓
- ✓ 67 Nolu Tavsiye kararı savaş sonrası dönemde ailelerin, özellikle çok çocuklu ailelerin çocuk bakma yükümlülüğünü hafifletmeye yönelik nakdi ve ayni (eğitim, beslenme, giyim giderleri, konut vb) yardımlar yapılması ile ilgilidir.

Madde 39: (Yükümlülük)

Sözleşmenin bu bölümünü onaylayan her ülke Kapsama alınan kimselere, bu bölümün aşağıdaki maddelerine uygun olarak, **aile yardımları yapılmasını teminat altına alır.**

Madde 40: (Yardım Yapılacak Hal / Risk Tanımı):

Yardım yapılacak hal, (mevzuatla tayin olunacağı şekilde) , **çocukların geçimini sağlama mükellefiyetidir.** Ailedeki çocuk sayısına bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik yükün karşılanmasıdır. Gelir kaybına bağlı diğer klasik sosyal sigorta risklerinden ayrılan önemli bir özelliktir.

Madde 41: (Kapsam):

Korunan kimseler:

- a) Bütün işçi ve hizmetlilerin % 50'sinden az olmamak üzere mevzuatla belirlenen işçi ve hizmetli grupları,
- b) Veya, bütün ikamet edenlerin (nüfusun) % 20'sinden az olmamak üzere mevzuatla tayin edilen faal nüfus kategorileri,
- c) Veya çocuk geçindirmekle yükümlü olan bütün nüfusun (mukimlerin) geçim kaynakları mevzuatla belirlenen sınırı geçmeyenler **(yoksulluk sınırı)**
- d) Veya 3. maddeye göre beyanda bulunulmuş olması halinde (istisna talebi) en az **20 kişi çalıştıran işyerlerindeki** çalışanların % 50'sinden az olmamak üzere mevzuatla tayin edilen işçi ve hizmetliler

Madde 42: (Yapılacak Yardımların Türleri):

Yapılacak yardımlar;

- a) Mevzuatla tayin edilmiş bir staj süresini tamamlayan her korunan kimseye **periyodik  demeler** yapılması;
- b) Veya,  ocuklara **yiyecek, giyecek, mesken, tatil geçirme yerleri veya ev idaresinde yardım sağlanması** (ayni yardımlar);
- c) Yahut, (a) ve (b) fıkralarında yazılı yardımların **mezcedilerek (birleştirilerek-birlikte) temini**; şeklindedir.

Madde 43: (Hak Kazanma Koşulları ve Süresi):

- Madde 42'de belirtilen yardımlar (en az mevzuatla tayin edilen  ekle göre), muayyen bir süre içinde **3 aylık prim ödeme veya çalışma, yahut bir senelik ikamet şartlarından** birini yerine getiren korunan kimseler için teminat altına alınır.
- Aile yardımlarına hak kazanmak için yukarıda belirtilen şartlar en az (asgari-minimum)  artlardır.
- **Genel olarak diğer sigorta kollarına göre daha kısa ve esnek  artlardır.**

Madde 44 (Yardımların Seviyesi-Tutarı):

- Madde 42'ye göre yapılacak yardımların tutarı, **(66 ncı maddede belirtilen esaslara uygun olarak)** tespit edilecek:
 - Bir erkek işçinin ücretinin % 3'ü ile korunan kimselerin çocukları sayısının çarpımına;
 - **Veya** bu ücretin % 1.5'u ile bütün mukimlerin çocukları sayısının çarpımına; eşit olmalıdır.

Çocuklar için verilecek aile ödemeleri için asgari bir referans tutar belirlemektedir.

Madde 45 (Yardımların Süresi):

- Madde 42'ye göre sağlanan yardımlar, **yardım yapılacak halin devamı süresince**, mevzuatla tayin edilecek şekilde sağlanır.
- **Çocuk:** mevzuatla tayin edilen şekle göre, **taahsil mecburiyetinin** sona erdiği yaşı altındaki bir çocuk veya **15 yaşını doldurmamış** bir çocuk (m.1/1-e)

102 sayılı Sözleşmede AİLE ÖDENEKLERİ SİGORTASI

ILO SÖZLEŞMESİNDE YARDIM GEREKTİREN HALLER VE HAK SAHİPLERİ

Sözleşme Bölümü	Yardım Gerektiren Hal		Örnek Sigortalı ve Hak Sahibi Kimseler	Gelir İkame Oranları (%)
III	Hastalık		Evli ve 2 çocuklu erkek	45
IV	İşsizlik		Evli ve 2 çocuklu erkek	45
V	İhtiyarlık		İhtiyarlık aylığı bağlanacak yaşta bir karısı olan erkek	İşçinin çalışma süresi ve primine bağlı
VI	İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları	Geçici iş göremezlik	Evli ve 2 çocuklu erkek	50
		Maluliyet	Evli ve 2 çocuklu erkek	50
		Ölüm	İki çocuklu dul kadın	40
VIII	Analık		Kadın	45
IX	Maluliyet		Evli ve 2 çocuklu erkek	40
X	Ölüm		Evli ve 2 çocuklu erkek	40

2012/202 sayılı Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararı

- **202 Sayılı Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararı (202 Sayılı), Uluslararası Çalışma Konferansı (ILC) tarafından 30 Mayıs 2012 tarihinde Cenevre'de düzenlenen 101. oturumunda kabul edilmiştir.**
- **Tavsiye Kararı** olarak kabul edilmesi, 102 sayılı Sözleşme tecrübesinden hareketle, üye ülkelerin kabulünü kolaylaştırma ve uygulama imkanını yaygınlaştırmaktır.
- Tavsiye Kararının alınmasında 2008 yılındaki küresel finans ve ekonomik kriz sonrası dönemde **en kırılgan nüfus gruplarının sosyal koruma altına alınması** amaçlanmıştır.
- 102 sayılı Sözleşme'nin ülkeler bakımından düşük onay oranına sahip olması dolayısıyla ortaya çıkan sınırlılıkların aşılarda evrensel sosyal korumaya yönelik daha kolay erişilebilir ve pragmatik tedbirler önermiştir.

Yaşam Döngüsü ve Çocuklar

ILO 202 Sayılı Tavsiye Kararı'nda Aile Ödenekleri (Çocuk ve Aile Yardımları) Düzenlemeleri

1.Çocuklar için Temel Gelir Güvencesi: Çocukların beslenme, eğitim, bakım ve diğer gerekli mal ve hizmetlere erişimini sağlayacak, ulusal düzeyde belirlenmiş asgari bir gelir güvencesini ifade eder.

Aile ödenekleri, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik nakdi veya ayni yardımları içerir.

1.Madde 5 (b): Sosyal koruma tabanlarının, "çocuklar için, en azından ulusal düzeyde belirlenmiş asgari bir düzeyde, beslenme, eğitim, bakım ve diğer gerekli mal ve hizmetlere erişimi sağlayan temel gelir güvencesini" içermesi gerektiğini belirtir.

202 sayılı Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararında Aile Ödenekleri

Evrensel Sosyal Koruma Sistemi

Engellilik
ve
Yetim
Yardımları
da dahil
olmak
üzere
Çocuk Ve
Aile
Yardımları

Ebeveyn Yardımları
Hastalık Yardımları
İş Kazası Koruması
Maluliyet Yardımları
İşsizlik Koruması
Ölüm Yardımları

Yaşlılık,
Ölüm
ve
Maluliyet
Aylıkları

Genel Sosyal Yardım (Asgari Gelir Desteği)

Sosyal Sağlık Şigortası

Sosyal Koruma Tabanı

Sosyal Koruma Tabanı

102 Sayılı Sözleşme ve 202 Sayılı Tavsiye Kararında Aile Ödenekleri

Aile Ödenekleri Uygulaması Temel Esasları	102 Sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Standartları Sözleşmesi (Sosyal sigorta/sosyal güvenlik)	202 Sayılı Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararı (Sosyal güvenlik/sosyal koruma)
Koruma kapsamı	Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi	Çocuklar için temel gelir garantisi sağlanması
Kapsama alınacaklar	a) Bütün çalışanların % 50'si veya b) Çalışma çağındaki nüfusun % 20'si, veya c) Belirli gelir seviyesinin altında olan herkes d) İstisna talep edilmiş ise 20 kişi çalıştıran işyerlerinde % 50'den az olmamak üzere çalışanlar	Bütün çocuklar
Sağlanan faydalar/haklar	• Periyodik ödemeler; veya yiyecek, giyim, barınma, tatil veya ev içi yardım için sağlananlar; • veya her ikisinin birleşimi. • Ülke düzeyinde hesaplanan faydaların toplam değeri: ▶ kapsanan kişilerin çocuklarının sayısı ile çarpılan referans ücretin en az %3'ü; veya ▶ Herkesin çocuk sayısı ile çarpılan referans ücretin en az %1,5'i.	• Çocuklar için en azından temel gelir güvenliğini sağlayacak düzeyde nakdi veya ayni yardımlar, • Çocukların beslenme, eğitim, bakım ve diğer gerekli mal ve hizmetlere erişiminin sağlanması.
Koruma/garanti Süresi	Doğumdan 15 yaşına kadar (102/m.1-e)	Çocukluk dönemi boyunca
Hak Kazanma Şartları	• Primli rejimler için 3 ay sigortalı ve işveren primi ödeme • Primsiz rejimler için bir yıllık ikamet şartı	• Ülke düzeyinde hak temelli olmalı ve ayrımcılık yapılmamalı • Özel ihtiyaçlar dikkate alınmalı ve sosyal katılım ilkeleri uygulanmalı,

Bir Sosyal Güvenlik Riski Olarak Aile Ödenekleri

Sosyal Sigorta Programları	1940	1949	1958	1967	1977	1989	1995	2003/ 2004*	2018/ 2019
Herhangi bir Sosyal Sigorta Programı Olan Ülkeler	57	58	80	120	129	145	165	172	182
Mal. Yaş. Ölüm Sigortaları	33	44	58	92	114	135	158	171	182
Hastalık-Analık Sigortaları	34	36	59	65	72	84	105	126	175
İş Kaz. ve Mes. Hastalığı Sigortası	57	57	77	117	129	136	159	167	182
İşsizlik Sigortası	21	22	26	34	38	40	63	81	94
Aile Ödenekleri Sigortası	7	27	38	62	65	63	81	98	131

Bir Sosyal Güvenlik Riski Olarak Aile Ödenekleri

Aile Ödeneklerinin Sosyal Güvenlik Tehlikeleri İçindeki Yeri

Sosyal Güvenlik Tehlikesi/Zararları	Çalışma Gücü Kaybı	Gelir Kesilmesi (Geçici-Sürekli)	Gider Artışı	Gelir Yetersizliği
İş kazaları ve meslek Hastalıkları	X	X	X	
Hastalık (Sağlık Yardımları)	X		X	
Hastalık Ödenekleri		X		
Analık	X	X	X	
Malullük	X	X	X	
Yaşlılık	X	X		
Ölüm	X	X		
İşsizlik		X		
Aile ödenekleri				X
Bakım Sigortası	X	X	X	
(X) Sosyal Sigorta çağı (X) Sosyal Güvenlik Çağı (X) Sosyal Koruma Çağı				

Bir Sosyal Güvenlik Riski Olarak Aile Ödenekleri

- **Aile ödenekleri sigortası, sosyal güvenlik anlayışında köklü bir değişimi ifade eder.**
- Sosyal güvenlikle **paradigmatik bir dönüşümün** göstergesi olarak **sosyal sigorta çağından sosyal güvenlik çağına geçişi sağlamıştır.**
- **Çocuk sahibi olmak bir risk değil, insanın kendi neslini sürdürme arzusunun bir gereğidir.** Çocuk sahibi olmak **kişisel tercihtir**, ancak **çocuk bakımı toplumsal** bir sorumluluktur.
- Sosyal güvenliğin **risk temelli klasik sosyal sigorta yaklaşımına** en uzak sigorta kollarının başında gelir. Kurumsal yapısı, kapsamı, finansmanı, sağlanan haklar vb bakımlardan diğer sosyal sigorta kollarından ayrılır.
- **Kişiyi değil, aileyi esas aldığı için sosyal güvenliğin yoksullukla mücadele amacına en doğrudan ve en fazla hizmet eden alanıdır.**
- **Nüfus ve demografik yapı ile ilgili gelişmelerle yakından ilgilidir.**
- **Demografi probleminin doğum oranlarının düşmesi, nüfusun kendini yenileyememesi ayağıyla ilgili politikalara yönelik sigorta koludur.**
- Kamusal finansmana en yakın sigorta koludur.

ASGP

AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU

TEŞEKKÜRLER

28 Haziran 2025/Ankara

yalper@uludag.edu.tr